

יוצא לאור ע"י

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' ויקרא-זכור תשע"ט | גליון מס' 127

כתיבה: הרב מרדכי גור | עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

האם יש חיוב להשתכר בפורים?

המעשה שהתרחש בסעודת שני האמוראים | כוחם הגדול של האמוראים | האם צריך להשתכר ממש? | מהי דעת מרן? | האם הוא חיוב גמור, או מצוה? | ומהי ההנהגה הראויה?

שאינ חיוב להשתכר ממש, אלא רק להיות מבוסס. וכן כתב הרא"ש שם (פ"א סימן ח) ועוד ראשונים, שחייב להתבסס בפורים, רק שאין כוונת הגמרא להשתכר לגמרי, אלא להשתכר מעט או להתבסס היטב.

וכן מפורש בדברי הכל-בו (סימן מה) "וחייב אדם לבסומי בפוריא" - לא שישתכר, שהשכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לגלוי עריות ושפיכות דמים ולכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט, כדי שירבה לשמוח ולשמח האביונים, וינחם אותם וידבר על לבם, וזו היא השמחה האמיתית והשלימה.

מהי דעת מרן?

בשולחן ערוך (סי' תרצ"ה) כתב מרן בסתם: "חייב איניש לבסומי", ואין כל הוכחה מדבריו מה דעתו, האם כוונתו לשכרות ממש, או להיות מבוסס. ואפשר לומר שמרן רק העתיק את לשון הגמרא, ומה שנפרש בדברי הגמרא נפרש בדברי מרן, ובפרט יש לומר שמרן סמך על המעיין במה שכתב בחיבורו בית יוסף, שם כתב שאין חיוב להשתכר רק להיות מבוסס ושמח. ואף לשון "לבסומי" אינו מוכרח כלל לענין שכרות ממש, שאף שרש"י פירש כן, "להשתכר ביינן", מכל מקום מצינו לשון "לבסומי" על ענינים אחרים, כמו "רווחא לבסימא שכיח" (מגילה שם), וכן "לבסומי קלא" (סוכה נא ע"א, מגילה לב ע"א).

האם הוא חיוב גמור, או מצוה?

בשדי חמד (מערכת החי"ת כלל צב ד"ה ובמה שתמהתי) הביא בשם הגאון מוילנא שהיה שותה בפורים עד כדי סכנה, כי לשון החיוב שאמרו "מחייב אינש לבסומי בפוריא", היינו כמו מתחייב בנפשו. אולם העירו על דבריו, שהרי מדברי הראב"ה (ח"ב סימן תקסד) והגהות מיימוניות (הלכות מגילה פרק ב' ה"ו) ועוד ראשונים, מבואר להדיא יתירה מזו, שאין זה חיוב לבסומי רק מצוה בעלמא ולא לעיכובא. וכך כתב הראב"ה לענין אמירת בני המן בנשימה אחת, שהסתפק האם זה רק למצוה בעלמא, או שזה מעכב וצריך לחזור, והביא מהירושלמי לענין אריח על גבי אריח דבני המן, ומסיק שהוא

שאלה: האם יש חיוב להשתכר לגמרי בפורים, או שהחיוב הוא להיות מבוסס ושמח?

תשובה: בגמרא (מגילה ז ע"ב): "אמר רבא, מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". וגירסת השאלות דרב אחאי (שאלתא ז) "אמר רבא, מיחייב איניש למיכל ולמישתי ולאיבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ופירש רש"י, "לאבסומי" - להשתכר ביינן.

המעשה שהתרחש בסעודת שני האמוראים

ובגמרא שם הובא מעשה בענין השכרות בפורים, אודות רבה ורבי זירא שערכו סעודת פורים ביחד, "איבסום, קם רבה ושחטיה לרבי זירא", ולמחרת, כשהתפקח מיינו, התפלל עליו רבה והחייהו. לשנה שלאחר מכן אמר רבה לרבי זירא שיבוא גם השנה לעשות סעודת פורים ביחד, אמר לו רבי זירא: "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".

כוחם הגדול של האמוראים

ראשית, יש ללמוד מכאן מה גדול כוחם של האמוראים. "קם רבה ושחטיה לרבי זירא" והחייהו. האמוראים היו יכולים להחיות מתים. ובספר בית אהרן (ליקוטים למסכת יבמות דף יט, וראה למן הראש"ל בספרו עין יצחק ח"א עמ' רלח) כתב שיש לנו בקבלה כי כל תנא ואמורא הנזכרים בגמרא הקדושה היה יכול להחיות מתים. ואם אינו בר הכי, לא הזכירו בגמרא את שמו ואמרו רק "ההוא צורבא מרבנן".

האם צריך להשתכר ממש?

שנית, נלמד מכאן לכאורה שצריך להשתכר בפורים, אלא שקרה מה שקרה. ועכ"פ משמע לכאורה שדעת רש"י דהיינו להשתכר ממש. אולם הר"ן והר"ז"ה בעל המאור (דף ג מדפי הרי"ף) בשם רבינו אפרים, שמהמעשה ההוא שהובא בגמרא, שקם רבה ושחטיה לרבי זירא, ולשנה הבאה לא הסכים, אין הלכה כדעת רבה שצריך להשתכר, אלא מספיק להיות מבוסס. וכן כתב בשבלי הלקט (סימן רא). וכן נראה בדברי הרי"ף שם שהביא דברי רבא שחייב אדם לבסומי וכו', אך לא סיים במעשה דרבה ורבי זירא, ומוכח מדבריו

בשכרותם. ובפרט שהמשתכרים מבטלים תורה, שגם למחרת ראשם כואב עליהם וגורם להם לביטול תורה, וגם מתבזים ולפעמים אף מבזים אחרים ומעליבים אותם ברבים, וכן מבזים תלמידי חכמים. ולכן יש למנוע דבר זה ולא להשתכר, רק להיות מבושם, עליז ושמוח ורוקד בשמחת פורים, אבל לא ממש להשתכר, וכפי שכתב הרמ"א "ואחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים".

לעיקובא, אך לענין חיוב "לבסומי" לא ברירא ליה מה הדין בזה. והביא שבגמרא דידן גרסינן: "אמר רבא, מחייב אינש לבסומי נפשיה, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", וסיים שנראה דכל הני צריך למצוה בעלמא ולא לעיכוב.

הנהגה הראויה

ואשר על כן אין חיוב להשתכר ממש, אלא להיות מבוסס. וצריך אדם לשמור על צלם אנוש, על כבוד האדם. ובאמת כן ראינו לגדולי הדור שלא נהגו להשתכר, אלא שתו מעט יותר מלימודם, והיו שמחים ומזמורים, ולא ראינו אותם משתכרים ומשתוללים

מתי סעודת פורים בערב שבת?

האם צריך להקדים הסעודה מפני כבוד השבת? | הנהגת סעודת פורים הנמשכת לשבת | המנהג ועיקר ההלכה

היום, (דהיינו שמחשבים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ומחלקים ל-12 חלקים, וכל חלק היא שעה זמנית), ויאכל קודם שעה עשירית זו, כדי שיוכל להיכנס לשבת כשיש לו תיאבון.

גם מרן החיד"א בספרו יוסף אומץ (סי' תתש"ד) כתב שכאשר חל פורים בערב שבת, אם יעשה את עיקר סעודת היום אחר חצות, הריהו פוגם בזה כבוד השבת שהוא דאורייתא, וסעודת פורים אינה אלא מדברי קבלה, ואמנם דברי קבלה כדברי תורה דמו, מכל מקום עדיין אין דינם ממש כדאורייתא, אלא יש לכך דין של דברי סופרים, והאיך יאכל סעודת פורים ויזחה סעודת שבת שהיא דאורייתא.

ולכן כתב שהטוב בעיניו שיקדים לעשות עיקר הסעודה בבוקר השכם, שגם בכל השנים הרי ראוי לנהוג כך, רק שהמנהג אינו כן, לכן לכל הפחות בערב שבת אל יעשה עיקר הסעודה בסוף היום. וצריך החכם להיות עיניו בראשו לדקדק שלא ישתכר לגמרי, וימלא בטנו יותר מדי, רק יבסם עצמו בבוקר, ויראה שיתן חלק גם לסעודת שבת. וכן כתב נכדו בספר נוהג כצאן יוסף (ערך פורים, סעיף יז). וכן המנהג בירושלים שכאשר חל ט"ו אדר 'שושן פורים' בערב שבת, עושים הסעודה מיד בבוקר. ואם אפשר יקיים את מצוות היום, משלוח מנות ומתנות לאביונים, קודם תחילת הסעודה, ואם לאו, יקיימם לאחריה.

עיקר הדין

ולמעשה: אם לא עשה סעודה בבוקר מוקדם, כגון שהיו אצלו אנשים ועיכבוהו, מעיקר הדין מותר לעשות הסעודה אחר חצות היום, דלא גרע משאר סעודות מצוה, כגון סעודת ברית, פדיון הבן וכיו"ב, שמותר לעשות ביום שישי אחר חצות, אך לכתחילה נכון יותר להקדים לעשות עיקר הסעודה בבוקר השכם.

שאלה: פורים שחל ביום שישי, ערב שבת קודש, כמו בשנה זו שיום ט"ו אדר - 'שושן פורים' חל ביום שישי, מתי יש לאכול סעודת פורים, שהמצוה לעשותה ביום. מאידך, צריך ליכנס לשבת כשיש לו תיאבון ולא כשהוא שבע. מתי הוא הזמן הנכון?

סעודת פורים הנמשכת לשבת

תשובה: המגן אברהם (סימן תרצ"ה סק"ט) הביא בשם המרדכי שהאוכל סעודת פורים בערב שבת, משהגיע זמן תפילת ערבית, מתפלל ו"פורס מפה ומקדש", דהיינו שמשעה שהחשיך וקדש היום אסור להמשיך לאכול לפני שיקדש על היין, ואמנם אין צריך להפסיק לגמרי את הסעודה בעקירת השולחן ובברכת המזון ולהתחיל ממש בסעודה חדשה לשם סעודת שבת, אבל מכל מקום פורס מפה על האוכל שלפניו על השולחן, והוא היכר לכך שהמשיך הסעודה מכאן ואילך נעשה לשם שבת, ומקדש על היין ולאחר מכן ממשיך בסעודתו. [ובברכת המזון אומר 'ועל הנסים', אף שהוא כבר שבת, כיון שהתחיל לאכול לפני כן, וכן פסק בשו"ע (סי' תרצ"ה ס"ג, סי' קפח ס"י, סי' רעא ס"ו)].

וכן כתב בספר נהר מצרים, שמנהג זה יפה ונעים ודרך היותר ישרה, לעשות הסעודה אחר מנחה, ובאמצע הסעודה פורס מפה ומקדש, וחוזר ואוכל סעודת שבת. וכן כתב המהריק"ש (-רבי יעקב קאסטר) בהגהותיו (סי' תרצ"ה).

להקדים הסעודה מפני כבוד השבת

אולם הרמ"א (סי' תרצ"ה סעיף ב) כתב שכאשר חל פורים ביום שישי, יעשו הסעודה בשחרית, דהיינו קודם חצות היום, משום כבוד שבת. ובשו"ת מהרי"ל (סי' נו) כתב שכאשר חל פורים בערב שבת, צריך להתחיל הסעודה קודם שעה עשירית, בשעות זמניות של

'פינת ההלכה' של מרן הראשון לציון שליט"א משודרת בכל יום שישי בשעה 15:45 - 'כאן-מורשת'

ניתן להאזין בשידור חי וחוזר בקו 'בית יצחק': 0772-660880

לקבלת הגליון במייל: yk3121405@gmail.com

להנצחות ניתן לתרום גם בעמדות 'קהילות': 073-2757000 (מוספרינו: 4497)

קבלה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46